

Jan Tinbergen- un om de stiinta coborat din Turnul de Fildes

Sebastian Buhai

Tinbergen Institute, Olanda si Aarhus School of Business, Danemarca

Daca lui Dirk si Jeanette Tinbergen, un cuplu de olandezi intelectuali de origini modeste, profesori la nivel preuniversitar, li s-ar fi prezis ca doi dintre copiii lor vor deveni laureati ai premiilor Nobel, mai mult ca probabil ca nimic in viata lor nu s-ar fi schimbat. Intr-adevar juniorii Tinbergen au crescut tot timpul intr-o atmosfera intelectuala coroborata cu un puternic sens al responsabilitatii sociale, parintii lor fiind implicati tot timpul in numeroase activitati de caritate si educare a societatii. Remarcabil chiar si in cercurile profesorilor de liceu in Olanda acelor vremuri, toti cei 5 copii Tinbergen au absolvit cel putin o facultate si s-au remarcat prin realizările lor academice si sociale. Intre ei Jan, cel mai varstnic, nascut in 1903 si Nikolaas (Nico), cel de-al treilea copil, nascut in 1907, au ramas pentru totdeauna in istoria stiintei mondiale cu realizari care au influentat decisiv disciplinele in care s-au remarcat: Jan a primit echivalentul Premiului Nobel in Economie in 1969, iar Nico a fost Laureat al Premiului Nobel in Fiziologie sau Medicina in 1974. Daca despre Nico Tinbergen, “aventurierul” familiei, vom vorbi cu alta ocazie, vom schita aici un portret al lui Jan Tinbergen (1903-1994). Nu vom insista pe realizările sale stiintifice, numeroase biografii facand deja asta in detaliu, ci il vom prezenta mai degraba pe omul “Jan Tinbergen”.

Copil si adolescent tacut si retras, atras de si exceland in matematica si stiinte exacte, Jan Tinbergen a fost de la inceput contrariat de saracia si mizeria din societatea vremurilor sale, de inegalitatea intre diferitele segmente sociale, si si-a facut o tinta din a schimba de unul singur lumea. De mic a asistat impreuna cu parintii sai in ingrijirea copiilor refugiati din Belgia in timpul primului razboi mondial, copii adapostiti in modesta dar primitoarea casa a familiei Tinbergen din Haga. Ravagiile razboiului l-au facut sa ramana intotdeauna cel mai inversunat opozant al militarismului, intre altele refuzand, cu mari riscuri, sa satisfaca serviciul militar in Olanda, pe atunci obligatoriu. Studiaza matematica si fizica teoretica la Universitatea din Leiden si este remarcat devreme de unul dintre cei care avea sa ramana toata viata mentorul sau, profesorul Paul Ehrenfest, care ii propune sa scrie un doctorat in fizica. Cu toate ca Ehrenfest il introduce marilor moguli ai fizicii acelei vremi, intre ei Einstein, Bohr, Heisenberg sau Pauli, ca pe un copil minune, Jan Tinbergen isi dezamageste oarecum maestrul, alegand sa treaca la economie, din dorinta sa extrema de a realiza ceva util pentru societate, de a lupta impotriva saraciei, de a-si ajuta semenii. Este si perioada in care Jan se inscrie ca membru al Partidului Social-Democrat al Muncii, un partid de orientare socialista, singurul care la ora aceea punea binele tuturor in societate pe primul loc, dupa ce cocheteaza chiar

cu ideea de a se inrola in randurile unei miscari studentesti comuniste, inasa dintr-un motiv sau altul demersul nu ii reuseste, probabil norocul posteritatii. Sansa ii surade din nou pentru ca Ehrenfest decide sa-l sprijine pe ucenicul rebel, sfatuindu-l sa scrie un doctorat pe "Probleme de Minimum in Fizica si Economie". Cea mai mare parte a tezei este cea matematica, in care Tinbergen studiaza problemele de minimizare in general, inasa in cele doua appendixuri el aplica rezultatele in fizica si in economie.

Dupa obtinerea titlului de doctor la doar 25 de ani, Jan Tinbergen lucreaza cativa ani ca statistician in Birou Central de Statistica al Olandei unde are ocazia sa aplice practic modele dezvoltate anterior, avand la indemana baze de date enorme asupra economiei Olandei. In scurt timp este numit profesor la noua Scoala Olandeza de Economie, precursora Facultatii de Economie a Universitatii Erasmus din Rotterdam, unde preda diferite subiecte economice si statistice. Este primul economist care construiesc un model macro-econometric al unei economii, incepand cu cea a Statelor Unite. Este numit consilier stiintific al Ligii Natiunilor, precursora ONU. In 1945 este numit Directorul Agentiei Centrale de Planificare (Centraal Planning Bureau) a Olandei, o agentie de expertiza economica functionand si astazi si avand un rol decisiv in auditul guvernului si in generarea de rapoarte economice periodice referitoare la economia Olandei. Intre timp modelele sale macroeconomice in care tehnicile statistice sunt imbinate cu folosirea datelor economice castiga tot mai mult teren, in ciuda unor critici chiar de la unii mari economisti ai zilei care nu vedeau cu ochi aceasta "matematicizare" a economiei- si Jan Tinbergen este alaturi de norvegianul Ragnar Frisch, primul Laureat al Premiului Bancii Suediei in memoria lui Alfred Nobel, in 1969. Numeroasele sale articole si carti publicate pe subiecte de politica macroeconomica, de dezvoltare economica, de lupta impotriva saraciei globale, au influentat decisiv atat literatura de specialitate care i-a urmat, cat si, mai ales, practica. Pana la sfarsitul vietii, Jan Tinbergen a participat activ la toate conferintele si seminariile stiintifice importante din Olanda, organizate din 1987 in Institutul care ii poarta numele, si toti economisti olandezi (si nu numai) actuali cu renume international i-au fost studenti sau discipoli. Jan Tinbergen este prototipul omului de stiinta care nu concepe stiinta altfel decat existand cu scopul aplicarii ei pentru progresul societatii, el fiind primul care s-a coborat din Turnul de Fildes pentru a da un exemplu.

Referinte:

A. J. Jolink, "Jan Tinbergen. The Statistical Turn in Economics: 1903-1955", Chimes, Rotterdam, 2003

<http://nobelprize.org>